

Új színfolt egy régi helyszínen

Csupics Nikola: Ide tartozom, ez a dolgom

A képviselő naplója

VIII. ÉVF. 76. SZÁM

Szeptember

2020. Szeptember

ÓVÁROSI KÖZÖSSÉGI, KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

Fotó: Pap Miklós

Szerbek szeptemberben: a búcsú

A TARTALOMBÓL: Vendégoldal: Nagy Balázs alpolgármester • Kettészakadt világ: kis járványtörténet • Szabó Gábor: A képviselő naplója • Új színfolt egy régi helyszínen • Csupics Nikola: Ide tartozom, ez a dolgom • Évszázados hagyományok: szerb ünnepek • A szűcsmester lánya: Rákics Danica története • Putnikovo: a nagy kivándorlás • 50 év: Üzenet egykori iskolámnak • Történetünk története: Historia Domus

Vendégoldal

Nagy Balázs alpolgármester, települési képviselő

Igazi lokálpatriótának tartja magát, élete eddigi 41 éve alatt a veszprémi főiskolás éveket leszámítva nem élt ugyanis máshol, mint Százhalombattán és nem is tervez innen elköltözni. A tavaly októberben negyedjére képviselővé, majd alpolgármesterré választott Nagy Balázzsal beszélgettünk Százhalombattáról, a várossal kapcsolatos terveiről.

- Milyen az élet ma Százhalombattán? Egyes hangok szerint nehezebb időszak előtt állunk.

- Az utóbbi időben a közösségi portálon rendre érkeznek a hozzászólások egy-egy városról szóló posztomhoz, hogy szívesen élnének itt, vagy szívesen jönnének vissza ide lakni. Százhalombatta egy gazdag város – máig így tartják számon – emögött évtizedek óta rengeteg munkája van a városvezetésnek. Létrehoztuk az ipari parkot és megbecsüljük a legnagyobb foglalkoztatókat, ami stabil gazdasági alapot jelent a városnak. Százhalombattáról az embereknek az iparon kívül azonban már eszükbe jut a Makovecz templom, a Hild díjas Főtér, a Múzeum és a Régészeti park, a Summerfest és még sorolhatnám. A közterületeink, parkjaink tiszták és rendezettek, a várost tavasztól őszi virágok borítják. Ha megnézzük a város költségvetését, azt látjuk, hogy még mindig két és fél, háromszor annyi pénz jut városüzemeltetésre, mint más, hasonló méretű településeken.

- Hogyan foglalná össze a 2019-es választások óta eltelt egy év önkormányzati munkáját?

- Az elmúlt időszakot egyértelműen a koronavírus elleni védekezés határozta meg, de a városfejlesztési munka sem maradt el. Számos javaslatot készítettem elő a testület számára,

így megvalósításra vár: az elektromos töltőpont építése, a déli-lakótelep parkolási problémáinak megoldása, egy városi applikáció létrehozása és üzemeltetése, ahol egy helyen lesznek elérhetőek a várossal, közigazgatással, egészségüggyel kapcsolatos hasznos információk.

A pandémia miatt azonban a testület a nem életbe vágó beruházások elhalasztása mellett döntött, hiszen a város költségvetésének bevételi bizonytalansága miatt költség racionalizálást kellett végrehajtani. Egy biztos, a vírus a jelenünket felülírta, de a jövőnk nem fogja, a fejlesztéseket ott fogjuk folytatni, ahol abba hagytuk.

- „Kell valaki, aki elintézi a dolgokat”, ezzel a szlogennel indult neki a 2019-es választásoknak. Akadt felkérés, intéznivaló?

- Ha valaki ennek a szlogennek meg akar felelni, akkor nemcsak fogadóórakon, hanem a hét minden napján és a nap bármely szakában elérhetőnek kell lennie. Ha éjjel van csendháborítás akkor éjjel hívnak, ha kora reggel van csőtörés, akkor hajnalban, ha napközben állják el az utat valakinek a garázs előtt, akkor lehet hogy pont a vasárnapi ebéd idején, de erre szerződtem és mindig felveszem a telefont.

A problémák változatosak, szóba kerülnek a közterületet érintő kérdések, a szociális vagy oktatási területen jelentkező személyes gondok, vagy akár kisebb-nagyobb közösségeket, városi intézményeket, sportegyesületeket érintő feladatok.

Az elvárás mindig ugyanaz, a képviselő adjon lényegi választ, leginkább gyors és hatékony megoldást a felmerülő kérdésekre. Ezzel együtt azt is mindig nyíltan és őszintén megmondom, ha valaki irreális elvárással fordul hozzám.

- A koronavírus és a védekezéssel együtt járó leállások és kormányzati intézkedések hogyan érintették a várost?

- Voltak elvonások, de mindezek mellett a vírushelyzet alatt is tudtunk több jó hírrel is szolgálni a százhalombattaiaknak.

Azok a városvezetők, akik erőt és energiát tesznek abba, hogy a város folyamatosan fejlődjön, mindig is számíthatnak a Kormány támogatására. Így van ez évek óta a Vezér Mihály vezette Százhalombattán is, a partner-

séget pedig a battaiakat a Parlamentben hetedik éve képviselő Bóna Zoltán országgyűlési képviselő személye erősíti, aki képviselőként mindent megtesz a fejlesztések megvalósulása érdekében, mert látja, hogy a város mindig előrébb akar lépni.

Ötletelni mindenki tud, de a pénzteremtés – ami a fejlődéshez kell – már egy nehezebb műfaj. Ebben volt segítségünk a képviselő úr, így jelentős állami forrás bevonásával valósíthatott meg idén: a Duna utca felújítása, a diagnosztikai eszközfejlesztés az Egészségügyi Központban, a kondipark a sportparkban, a piactér felújítása.

A legfontosabbról, a vasút fejlesztéséről eszen több szó is, mert ez véleményem szerint az elmúlt húsz év egyik legjelentősebb fejlesztése Százhalombattán, mondhatni Széchenyi óta nem volt ilyen vasútfejlesztés az országban. Hatalmas siker, hogy városunk vasúti közlekedése is része ennek a projektnek. A Budapestre naponta ingázók kényelmén kívül a gyorsabb, korszerűbb vasúti közlekedés számtalan gazdasági előny lehetőségét is magában rejt, ráadásul kiegészítő beruházásként közvetlen átjáró épült az ipari parkba, új parkolók és körforgalom lett kialakítva, eredeti állapotában kerül helyreállításra a vasútállomás épülete is, mely egyben a város kapujának szerepét is ellátja.

- Mit ajánlana az Óvárosba érkezőknek, mit nézzenek meg feltétlenül?

- Az elmúlt kilenc évben futás közben, biciklizve vagy sétálva az Óváros minden zegézugát bejártuk, nagyon megszerettem. Tavasszal a faluba vezető út cseresznyefái virágba borulnak, nyáron a kertekből kiszűrődik a közös kinti főzés illata és a baráti társaságok hangzavara, télen pedig a kivilágított családi házak és utcák nyújtanak pazar látványt, és engem még a fűnyírók hangja sem zavar.

A hozzánk látogatóknak az Óváros romantikus főterét, két templomát, a vadregényes Duna-partot, a keresztet és az oda vezető keresztutat a stációkkal, a volt Téglagyár területét, a löszfalak között kanyargó lépcsőket, a kilátást Tökölre – szoktuk megmutatni. Gyakran halljuk tőlük, hogy olyan, mintha a Dunakanyarban járnának, el sem hiszik, hogy ez egy „iparváros”, amilyenek gondolták.

Járványok régen és ma

Kettészakadt világ

Számtalan dolog van, ami megosztja az embereket, de a 2020-as év furcsa megosztást eredményezett. Februárban kezdtük egyre gyakrabban hallani a „világjárvány” szót, ami már időtlen idők óta nem szerepelt a szavaink között. Láttuk ugyan a TV-ben, hogy messze Ázsiában az emberek valamit viselnek az arcukon, talán még meg is mosolyogtuk. Nagyon távolinak tűnt a dolog, de aztán szinte napok alatt hozzánk is elért a járvány. Még a szakembereknek sem volt ismerete arról, mivel állunk szemben. Emlékszünk, hogy az emberek összefogtak, segítettek egymásnak, megszülettek a hétköznapi hősök. Orvosok, ápolók, szomszédok, rokonok lelkesen segítettek egymáson. A karantén kényszere alatt erkélyeken énekeltek, tapsoltak az emberek, miközben betartották a sokszor talán túlzásnak vélt szabályokat.

Aztán eljött a nyár, sokan úgy érezték, hogy vége, kiszabadulunk a bezártságból. A virológusok figyelmeztettek, hogy ősszel jön a második hullám, ami be is következett, de közben valami megváltozott. Megjelentek a kételkedők, a járványtagadók, eldobták a maszkot és lám még az elsőnél is rosszabb lett a helyzet. Itt következett be az a meg-

osztottság, ami még családon belül is éles helyzeteket teremt. Van járvány, nincs járvány? Nem a mi tisztünk és nem is szeretnénk eldönteni.

*

Egy biztos, járványok mindig voltak és lesznek. Az első az „Antonine pestis”, amit Marcus Aureliusról neveztek el, 165-től 180-ig tartott és 5-10 milliónyi áldozatot szedett. Három négyszáz évenként újra előbukkant a pestis és mindig több áldozatot követelt. A legtöbbet az ún. Fekete Halál (1331-1353), ami már több kontinensen is aratott 100-200 millió áldozattal. Ebben az időben keletkezett a leghíresebb karanténtörténet, a Dekameron, amit Boccaccio vetett papírra 100 történet formájában, 1348 és 1353 között. Hét férfi és három nő egy vidéki kastélyba menekül a firenzei pestis elől, mintegy önkéntes karanténba, ahol történeteket meséltek a saját szórakoztatásukra, melyek az író jóvoltából az utókorra maradtak. Az emberek idővel rájöttek, hogy a ragály ellen védhet a tisztálkodás, illetve a szemet, hulladék megfelelő kezelése az utcára öntés helyett, ahol csak elszaporodnak a patkányok, raj-

tuk a pestist terjesztő bolhákkal. Ezért sok századon át, ha helyileg alakult is ki a járvány valamelyik formája, nem lett pusztító.

A harmadik nagy pestisjárvány (1855-1860) – milyen érdekes – a kínai Jünnanból indult el, ez volt a nevezetes bubópestis Kínában 12 millió, Indiában 10 millió áldozattal.

Egyre közelebb kerülünk napjainkhoz: amit már a nagyszüleink is átélhettek, az

a spanyol influenza vagy spanyolnátha járvány volt, 1918-1920 között. Több áldozatot szedett, mint az első világháború, mintegy 21 milliót, de más becslések szerint 27-50 millió fő is meghalhatott a betegségen.

Eddig a pestisről volt szó, de jött 100 év (1877-1977), amikor a fekete himlő ez idő alatt kb. 500 millió áldozatot szedett, és csak 1980-ban jelentették be, hogy eltűnt a világból.

Nem említettem az 1832-es kolerajárványt, mert az tudjuk, hogy lakóhelyünk-

és Battára. A Duna-partot katonák őrizték, hogy senki ne igyon a folyó vizéből. A két part közötti közlekedés is megszűnt. Az orvosok javaslata alapján Érdet és Battát is „elfoglaltak” jelentették, senki nem jöhetett be és nem mehetett ki. a lakosság karanténba került. Az utcákon fegyveres katonák vigyáztak, hogy senki ne szeghesse meg a hatóság előírásait. Nagy büntetés várt arra, aki ezt nem tartotta be.

Azon a rettenetes nyáron a természet, mintha csúfot űzött volna az emberekből. Annak idején is voltak írni szerető embe-

nek, akkor még Battának is nagy része volt benne. Erről többet tudunk, mert maradtak fent róla írások. A kolera főleg szennyezett vízzel és az ezzel érintkező nyers élelmiszerekkel terjedő baktérium, Indiából a Gangesz mellől indult el hódító útjára. A kezeletlen betegség 60 %-ban vitte el az embereket, gyakran még a fertőzés napján. Magyarországra észak felől került, ahol a betegség felbukkanásakor kitört az ún. kolera lázadás. Valahogy elterjedt, hogy a gazdagok mérgezik meg a kutakat, és a szegények ebbe halnak bele. Iszonyatos öldöklés kezdődött, felgyújtották a kastélyokat, megölték az ott lakókat. Valószínű, hogy egy a Felvidékről hazajövő ember hozta be Battára, Érdre és a környező településekre a halálos betegséget.

Abban az időben Érd, Batta és a környező települések földesura Batthyány Fülöp herceg volt 1828-tól 1848-ig. Róla kapta a nevét Érd egy része, a Fülöpváros. Alig vette át az Illésházyaktól a birtokot, amikor híre jött: közeleg a kolera. Folyamatosan várta a híreket a járvány terjedéséről. Szigorúan meghagyta Papp Gábor szolgabírónak és Beötzi Zsigmond esküdtnak, hogy haladéktalanul állítsanak fel ispotályokat, ahol elkülönítik a betegeket. A Helytartó Tanács két orvost küldött Érdre

rek, akik leírták az akkori körülményeket. A növények szépen növekedtek, pompás virágok nyíltak a kertekben. A falut még a jégeső is elkerülte, de a házak között a halál járt. Alattomos módon hirtelen csapott le a gazdagra, szegényre egyaránt.

A szolgabíró és az esküdt felállította ugyan az ispotályt, de azt senki nem használta. Azt mondták az emberek: „inkább a sajátomban haljak meg, ha muszáj” A battaiak egyébként is híresek voltak az önfejlőségükről, a lázadásokról. Erről több korabeli jegyzőkönyv is tanúskodik.

A szolgabíró elkeseredetten várta Majláth Antal királyi biztost, aki ellenőrzésre jött, hogy betartják-e az egészségügyi rendeleteket. A biztost szigorú embernek tartották, ezért a szolgabíró a furfangos eszűnek tartott Beötzi Zsigmondhoz fordult tanácsért. Az esküdt ismerte a saját fajtáját, hogy önszántukból nem mennek az ispotályba. Az orvosok sem tudták biztosan, hogyan terjed a járvány, ezért azt tanácsolta, hogy el kell különíteni a betegtől az egészségeset. Aki még nem beteg, de érintkezett beteggel, a saját házában legyen karanténban.

Zsigmond úr azt találta ki, hogy teljesen el legyenek különítve. Egy Batta és Tököl közötti szigeten a Dunán, közel a tulsó part-hoz építsék fel az ispotályt, és csónakkal vigyék át a betegeket. A sziget alig emelkedett ki a vízből, fa nem termett rajta csak fű meg bokor. Áradáskor teljesen elöntötte a víz. Az ispotályt felépítették, az ágyakat egymástól fehér lepedővel választották el. Külön ablakban adták be az élelmiszert, forró vízben kondérben főzték ki a lepedőket, hideg vízzel hűtötték a lázat. Októberre alább hagyott a járvány, és mikor már napok óta nem hoztak beteget, lebontották az ispotályokat. Idővel visszatért a faluba a megszokott élet. Összefogott a közösség, segítették egymást, nem lett éhínség.

A falubeli idős Teruska néni mesélte nekem, hogy a családban nemzedékről nemzedékre hagyományozódott a következő kis történet: Az egyik ük- vagy szépapa még fiatal fiú volt, mikor csónakkal küldték

át Tökölre gyógyszerért az ottani patikába. A gyógyszerész, aki inkább a pálinkát részesítette előnyben a gyógyszerrel szemben a fiút is kínálta: „igyunk egyet István fiam ez tartja távol a kolerát”.

Jankovits Márta

Szabó Gábor beszámolója

A képviselő naplója

Az újabb járványügyi helyzet árnyékában, a megszokott szeptemberi iskolakezdésen aggódva, egy zsúfolt első őszi hónap van a hátam mögött. Több segítségkérésrel, „útbaigazítással” kerestek meg, úgy mint: adományok eljuttatása a rászorulóknak, közterületbontás utáni helyreállítás elmaradása, illetékes kéményseprők elérhetősége, zöldfelületek karbantartásával kapcsolatos észrevételek (ezzel kapcsolatban egyeztettem a főkertészünkkel és az ezzel foglalkozó cég vezetőjével, akiknek írásban is elküldtem a javaslataimat a jövőre nézve).

Szept. 8-9. Az ELMŰ általi hálózatkarbantartás a kiírás szerinti 7-18 helyett már 15:30-16 óra között befejeződött, remélhetőleg ezzel évekre biztosítva a hibamentes szolgáltatást.

Szept. 17-19. Sokan aggodalmuknak adtak hangot, hogy idén elmarad a kertvárosi övezetekben az éves lomtalanítás. Nem így lett. Soha nem látott mennyiségű lom került ki az utcákra, amit a Szákom Kft. emberei folyamatosan dolgozva, megfeszített munkával szállítottak el. Köszönet érte!

Szept. 14-15. Az Ifjúsági, Sport, Kulturális és Közrendi Bizottság, a Pénzügyi, Egészségügyi, Városüzemeltetési Bizottságon kívül a Környezetvédelmi Bizottság, valamint az Oktatási és Szociális Bizottság ülésén is részt vettem.

Szept. 18. Képviselő-testületi ülés. A víziközmű Gördülési Tervei között szerepel szennyvíz ágon a Panoráma utca és Avar

közben; ivóvíz és szennyvíz ágon a Szabadság utca és István király utca közötti új beépítésre szánt terület.

A Téglagyári völgy esetleges hasznosításával kapcsolatos döntés CSAKIS a falusiak megkérdezésével és bevonásával történhet.

A „Matrica” Múzeum jövőjével kapcsolatos döntések az októberi testületi ülésre lettek elhalasztva.

Szept. 19. Újra megnyitotta a kapuit a Thália Tanoda az Óvárosi Zenálkó Etel Közösségi Házban.

Szept. 19. Családi nap a Régészeti Parkban; újra szemtanúja lehettem mennyien érdeklődnek az íjászat után, ahol Loós Attila egyesületi elnök avatta be a főképpen fiatalokból álló megjelenteket.

Szept. 21. Szerb búcsú az Óvárosban.

Szept. 21. Az Omega Sportcentrum fogadással egybekötött ünnepélyes megnyitó ünnepsége, ahol többek között Vezér Mihály polgármester úr is megjelent. A sportkomplexum remélhetőleg egy népszerű közösségi hely lesz ezen a településrészen.

Szept. 23. A „Helyi piacok fejlesztése Pest megye területén” című pályázaton elnyert összegből megvalósult a piactér fejlesztése, ahol megnyitó beszédet mondott Bóna Zoltán országgyűlési képviselőnk.

Szept. 25. Fogadóóra. Faluház lehetősége, valamint termelői piac az Óvárosban. A megnövekedett forgalom miatt a Földvár utca kiszélesítése a Régészeti Parknál. A közkút megsüllyedése a Kossuth Lajos utcában. A Matta-kerti Barackfa utcában egy fekvőrendőrr telepítésében látják a megoldást az ott lakók, és a parkolási gondok részleges megoldását a nyitott csapadékvíz elvezető befedésében látják, természetesen ott ahol a érintettek hozzájárulnak.

Szept. 25-27. 32. Omega Országos Egyéni Squash Bajnokság, ahol Nagy Balázs alpolgármesterrel átadtuk Vezér Mihály polgármester díját, a három nap folyamán városunk látta vendégül a squash sportág krémjét.

Megnyugtatóan ezúton is közlöm, hogy településrészünkön nincs szó újabb lakóparkok létesítéséről, hiszen az ingatlanértékesítésekkel nem a további bonyodalmak számának növelése a cél. A Matta-kertben az önkormányzat által megvásárolt telek ügyében több javaslatom leadva, a végleges megoldás előtt a lakókkal fogok egyeztetni.

KÉREM VIGYÁZZANAK, VIGYÁZZUNK EGYMÁSRA!

Elérhetőségeim a szokásosak, keressenek bizalommal : szabogabor@mail.battanet.hu és 06-20-222-2930.

Új színfolt egy régi helyszínen

Megnyílt az OMEGA Sportközpont - Fallabda, bowling, játszószoza, wellness, kávézó, büfé várja az óvárosiakat az Erőmű út 14. sz. alatt

Régi hiányt pótol az Óvárosban, a 2020. szeptember 21-én hivatalosan is megnyitott OMEGA Sportközpont. A létesítmény a régi Fáraó helyén, megújult belsővel, új lehetőségekkel, programokkal várja Százhalombatta lakóit, ezen belül is elsősorban az óvárosiakat.

dik Százhalombatta, mint Nemzeti Sportváros, szellemiségéhez. Tovább bővítve, színesítve annak sportéletét. Reméli, hogy az Óváros sport- és szabadidős tevékenységében jelentős fellendülést hoz, bővítve az itt élők lehetőségeit.

Szabó Gábor, óvárosi képviselő elmondta, öröndetes, hogy ezzel az új, vélhetően a hamarosan népszerűvé váló hellyel is tovább bővülnek az itt élők esélyei szabadidejük színvonalas eltöltésére. Fontos teret biztosítva a családok kikapcsolódásához.

A létesítmény négy squash pályá-

Az Omega Sportközpont **többféle lehetőséget kínál családi, baráti közösségek számára**. Vállalják többek között sportos születésnap események megszervezését a 10-16 éves korosztály részére. Egyéb családi és baráti ünnepeknek, találkozónak is helyszínt tudnak biztosítani. Tervezik céges, közösségi sport programok menedzselését.

Kihasztnálásra vár az emeleten a tükrös fitness terem, amely kiváló adottságokkal rendelkezik tánc, jóga és torna foglalkozásokhoz. Szintén itt található a szauna, és a berendezett masszázsterem is. Ez utóbbi még bérlőre vár.

Elismerve a hely kiváló adottságait a Magyar Fallabda (Squash) Szövetség megbízta az Omega Sportközpontot a 2020. évi 32. Országos Egyéni Fallabda Bajnokság lebonyolításával.

A versenyre benevezett sportolók a magyar fallabda élet színe-javát képviselik, a versenyen rangos, elismert szakemberek bíraskodnak. A nézők a pályák előtti lelátóról követhetik a meccseket.

Az eseményhez kapcsolódóan gyermekrajzversenyt, borkóstolót, zenei programokat és tudományos ismeretterjesztő előadást is szerveztek a központ üzemeltetői.

A vírushelyzetre tekintettel a Magyar Fallabda Szövetség kötelező érvényű ajánlást adott ki a hasonló programokon alkalmazandó protokollra. Ennek betartására szigorúan elkötelezett a rendezőség.

Az Omega Sportközpont minden érdeklődőt, sportolni, kikapcsolódni vágyót szeretettel vár **nyitvatartási időben (hétközben 8-21, szombaton 13-21, vasárnap 9 és 17 óra között)**. Ezen kívül természetesen előre egyeztetett egyéb időpontokban is rendelkezésre állnak a különféle rendezvények számára.

Facebook oldalukon mindenki figyelemmel kísérheti programjaikat. Honlapukat elérhetik itt: <http://www.omegasport.hu/>, bejelentkezni, érdeklődni, telefonon a: +36 70 885 8988 számon, e-mailben: recepicio@omegasport.hu címen lehet.

Nagy-Rakita Melinda

A központ üzemeltetője, **Udvardi Eleonóra**, sokszoros magyar fallabda bajnok személye biztosíték arra, hogy a jövőben a squash is részese lehet a város elismert, sikeres sportéletének. Terveik szerint felveszik a kapcsolatot a helyi oktatási intézményekkel, valamint mobil squash pályák kialakításával népszerűsítik a sportágat.

A megnyitót megtisztelte jelenlétével Százhalombatta Város polgármestere, **dr. Vezér Mihály**. Beszédében kiemelte, az újonnan megnyílt sportközpont jól illeszke-

ján világszínvonalú világítástechnika, a bowlingpályán modern informatikai program szolgálja a sportolni vágyókat.

A kávézóhoz büfé, külső terasz és az emeleten egy kellemes hangulatú közösségi tér is tartozik. Itt nemcsak a sportolók, de mindazok a vendégek jól érezhetik magukat, akik egy finom kávéra, vagy baráti beszélgetésre térnek be ide.

Az emeleti, 70 nm alapterületű játszószozában a legkisebbek is elfoglalhatják magukat, amíg a szülők sportolnak.

Ünnepi beszélgetés Csuplics Nikolával

Ide tartozom, ez a dolgom

A kultúra akkor jó, ha színes, ha gazdag, ha mindig változó. A hagyomány ellenkezőleg: akkor tart meg, ha változatlan marad. Az óvárosi szerb búcsú például szeptember 21-én, Kisboldogasszony napján szokott lenni. Akkor is, ha hétfőre esik. Akinek fontos a részvétel, az szabadságot vesz ki. A „batai” szerbek ünnepeiről, múltjáról és jelenéről beszélgettünk Csuplics Nikolával, a szerb nemzetiségi önkormányzat elnökével.

A százhalombattai szerbek egyik legnagyobb közösségi ünnepe Kisboldogasszony napja, amit hagyományosan Szűz Mária születésnapjának tartanak. Megemlékezésük tartalma, formája, menete évszázadok óta változatlan. Az idei ünnep is püspöki szentmisével kezdődött délelőtt, amit Lukián Pantelic, a Budai Szerb Ortodox Egyházmegye vezetője celebrált.

Az istentiszteletet idén is ünnepi körmenet követte az egyházi zászlókkal a szerb kereszthez. Ezután mindenki hazament ebédelni. Délután újra összegyűlt a közösség a templomban a vecsernyére, amely során megszentelték az ünnepi kalácsot és kolivót (édes, főtt búzát), amiket mindig a búcsú komája készít el. Az idei évben Szőke Alexandra és párja, Valent Viktor vállalta a komaságot.

A vecsernye után a templomkertben időznek a szerbek. Idén a Tabán Kulturális Táncgyesület és a Kolo Zenekar fellépését nézték meg.

Este hagyományosan bál zárja a búcsú napját. Ezen idén mintegy ötvenen vettek részt. A Kolo zenélt, a mulatság a legfrissebb járványügyi rendelet miatt csak tizenegyig tartott.

A helyi szerbek legközismertebb ünnepe a búcsú és a karácsony, de ennél jóval több ünnepnapot megtartanak – mondta el Csuplics Nikola. Megemlékeznek egybek mellett a húsvétról, majd következő vasárnap a „kishúsvétról”, amikor a temetőben, az elhunyt hozzátartozók tiszteletére is megrendezik az ünnepet. Június 7-én Szent Iván napját, az Ivandant ünneplik, augusztus 19-én pedig a szőlőszentelést,

de lehetne még sorolni a tiszteletben tartott jeles- és pátrinusnapokat.

Rendezvényeik nemcsak a szerb nemzetiségűek, hanem mindenki számára nyitottak. Szeretettel fogadják a tököli, ercsi, érdi szerbeket és rácokat, de bárki más is, aki érdeklődik és szimpatizál a kultúrájukkal. Szerencsére, sokan vannak ilyenek.

Csuplics Nikola szerint a százhalombattai szerbek sosem voltak korlátozva a kultúrájuk, hagyományaik szabad gyakorlásában. A szocializmus évei alatt is eljártak misére és megtartották a vallásos szokásokat.

Bár a „faluban” egyre kevesebb tisztán szerb származású személy él, ő ezek közé tartozik. Édesapja itt született, édesanyja Szeged mellől, Deszkről érkezett a faluba. Nővére és szerbiai származású sógora Svájcban él, de a családtagok egymás között a mai napig anyanyelvükön beszélnek.

„Ide születtem, Batára, mert mi mindig is így mondtuk: bataiak vagyunk. Nem azért, mert rosszul tudtuk az elnevezést, hanem, a mi nyelvünkön így volt, és így mondták egyébként az érdek is. Talán azt is keve-

sen tudják rajtunk kívül, hogy honnan ered a Bara-patak elnevezése. Bár a szerbül patakot jelent. A halomsírokat pedig unkáknak nevezték és sokan ma is így emlegetik a szerbek.”

Csupics Nikola több mint egy éve az országos szerb nemzetiségi önkormányzat főállású munkatársa. Pályázati referensként dolgozik. Azt mondja, az országos önkormányzat nagyon sok és nagyon változatos feladattal foglalkozik. „Mindig támogatott minket a magyar állam, hol jobban, hol kevésbé. Ha kellett, akkor saját erőből fizettük ki a terembérletet, az étkezést vagy a zenekart, mivel fontosnak tartottuk, hogy a rendezvényeink ne maradjanak el.”

Az eredetileg földmérő-térképész technikai végzettségű Nikola korábban a MOL-ban dolgozott a távvezetékes termékszállítás földmérő csoportjánál. Annak idején maga kereste meg az országos szerb önkormányzat szóvivőjét, hogy felajánlja munkáját.

„Akartam valamit tenni a magyarorszá-

gi szerbekért, mert ide tartozom, ez a dolgom. Nagyon fontosnak tartom, hogy megmaradjon a hagyományunk és a hitünk. 1920-ban nagyon sokan visszatelepültek Szerbiába, megcsappant a magyarországi szerbek száma, a vegyesházasságok miatt folyamatos az asszimiláció. Mindent meg szeretnék tenni azért, hogy ami még megmaradt – az épületeink, a hagyományaink, a vallásunk –, azt megőrizzük az utókornak.”

Nikola nagyszülei – a többi szerb családdal hasonlóan – gazdálkodtak. Talán ez sem általánosan ismert, de abban az időben, az 1900-as években „kis Makónak” is hívták Százhalombattát, mivel szinte az egész fővárost ellátta hagymával. Ehhez köthető a közismert népdal is – Haragszanak a battai gazdák –, amely eredetileg szerb nyelven született.

A faluba 1690-ben, Arszeimije Carnojevic pátriárka vezetésével betelepülő szerbek számára Mária Terézia rescriptumot – leiratot – adott arról, hogy megtarthatják saját vallásukat és függetlenek maradhatnak a helyi földbirtokosoktól. Történetüket Pál atya, a szerb ortodox templom papja jelenleg is kutatja.

Csupics Nikola magyar lányt vett feleségül, de szeretné, hogy születendő gyermekei szerbül is beszéljenek és tovább vigyék a nemzetiségi hagyományokat. „Ahány nyelvet tudsz, annyi ember vagy” – emlékeztet a közismert mondásra, ami jelen esetben tovább is gondolható. Minél többféle kultúrát képes befogadni az ember, annál gazdagabb, színesebb lehet a személyisége, és talán a világban is annival több nyomot hagy.

CK

Szerb ünnepek és hétköznapiak

Évszázados hagyományok

A szerb búcsú kapcsán kerestem fel Kaplan Pavle atyát, hogy az idei programról tájékozódjam tőle. A templom ebben az évben lesz 270 éves.

- Terveznek-e a jubileumra külön ünneplést – kérdeztem:

- Többszörös jubileumot ünneplünk az idén. A templom 1750-ben épült. Van egy másik évfordulónk, a kőtemplomot megelőző, de már második fatemplom 300 éve épült – 1720-ban. Ennek külön rendezvényt nem szervezünk, csak megemlékezünk róla. Már 300 évvel ezelőtt azon a helyen, ahol az oltár van volt a legrégebbi szentély. Az oltár még régebbi, mint az 1720-ban épült templom. E köré építették a második fatemplomot. 1750-ben készült el mai formájában a barokk kőtemplom – téglatemplom.

Az idei búcsút a több évszázados hagyomány szerint ünnepeljük. A jubileumra tekintettel szeptember 21-én délelőtt lesz a Szent Liturgia a szentmise – ahogy a katolikusok nevezik – püspöki liturgiával. Több mint tíz pap

lesz segítőnek Pantelics Lukián budai ortodox püspökatyá mellett, és három diakónus.

Egyházközségünk a Budai Szerb Orthodox

Egyházmegyéhez tartozik, mely a Belgrádi Patriarchátus része.

Ha már a jubileumokról beszélünk az idén több olyan alkalom volt, amiről szerettünk volna közösen megemlékezni, de a vírus köz-

beszölt, nem lehetett egységes ünneplés. 100 éves évfordulója volt a szétszakított Szerb Orthodox Egyház egyesülésének. Szent Száva által 1019-ben nyerte el függetlenségét, mely akkor még csak Érsekség volt. Ő kapta meg az Egyetemes Patriarchátustól az önállóságot.

Utána a Nemanyity család egyik leszármazottja, Dusan cár a Patriarchátus rangjára emelte. Így volt ez egészen 1775-ig. A török uralom alatt, hogy megossza a Szerb Orthodox Egyházat, különböző jurisdikciókra (joghatóságokra) osztotta.

Az egyesítés politikai háttere az volt, hogy az I. világháború után létrejött Szerb-Horvát-Szlovén királyság – ami a régi királyi Jugoszlávia volt és onnan jött a készítés – hogy a Szerb Orthodox Egyház is újra egyesüljön. Egyik ösztönzője az egyesülésnek az akkori budai püspök, Georgie Zubkovics volt, aki 1913-tól 1951-ig, egészen haláláig volt a püspökség vezetője.

Utána az akkori politikai helyzet nem engedte meg, hogy budai püspököt beiktassanak. A Budai Szerb Orthodox megye viszont itt maradt Magyarország területén. Püspök

nélkül. Egyházfőhatóságilag a Belgrádi Patriarchátushoz tartozott.

Szintén jubileum, évforduló Szent Száva ünnepe. Hogy párhuzamot vonjunk az Árpádházi Szent István fia Imre herceg személyével, ő az akkori Nemanyity dinasztia királyi utódja volt. Aki nem király lett, hanem elment Athosz szigetére szerzetesnek. 1020-ban missziójával akadályozta meg, hogy II. András magyar király a szerb királysággal háborúzzon. Tehát ez a magyar-szerb kapcsolatoknak 800 éves évfordulója.

Az idei szerb búcsúról. Délelőtt püspöki misével kezdődik. A liturgia vége előtt a hívőkkel tradicionálisan körmenetben megyünk el zászlókkal az orthodox keresztig. Majd megszentelik és imádkoznak. Visszajönnek a templomba, befejeződik a liturgia. Mise után a papokat, meghívott vendégeket étteremben látjuk vendégül ebédre.

Délután négy órakor kezdődik az ünnepi vacsernye. Az a szokás nálunk, hogy minden búcsúnak védnöke van. Mi a búcsú komájának hívjuk. Idén Szőke Alexandra – a Kozárovics család tagja, leszármazottja – vállalta családjával.

A hagyomány szerint a komának az a kiváltsága, hogy ezt az ünnepségi láncot átadja a következő év, 2021 komájának. Az ünnepi kalács és koljivó (szentelt búza) szentelése után a kalács egy szeletével adja át a komaságot annak a személynek, akit kiválasztott.

Jövőre a lányom, Káplán Mirjana lesz a koma. Őket a férjével tavaly június 8-án a püspök atya adta össze a battai szerb templomban. Ők veszik át a jövő évi komaságot.

A szertartás után Tökölről Halász Laciék jönnek muzsikálni. Fellép velük a Tabán

táncscsoport is. A másik kislányom, Szofia a táncscsoport tagjaként lép fel velük. A kerti kis vigasság után a battai hívők hazaviszik vendégeiket és otthon megvacsoráznak. Utá-

nagy feladat még, hogy az adatokat föl lehetne dolgozni, mert belőlük sok olyan tény derül ki, amiből szeretnénk egy kis monográfiát készíteni. Nagyon sok olyan anyag van,

na este – reméljük a jelenlegi jogszabályok lehetővé teszik – 11 óráig tarthatjuk a bált a Zenálkó Etel Óvárosi Művelődési Házban.

- Arról is kérdezném a plébános urat, hogy az elmúlt több száz év után milyen jellegű egyházi dokumentumok maradtak fenn a battai szerb egyházközségnél vagy esetleg mi került a Szentendrei Szerb Orthodox Egyház Gyűjteményébe?

- Szerencsére nagyon sok dokumentum maradt fenn. A keresztelő könyvek 1724-től vannak meg. Nálunk elég komoly egyházi adminisztráció volt. Például: házak összeírása – amit protokollnak nevezünk. Ki a családfő, hány tagú a család? Egyházi üléseknek a jegyzőkönyvei, statisztikák, pénztárkönyvek. Ezek megvannak és letárba vannak véve. Ami

amin még dolgoznunk kell, de folyik a kutatás, bár lassan. Ahogy előrehaladunk a kutatásban egyre több olyan adathoz jutunk, ami azt szolgálja, hogy ebből összeálljon egy kép. A feldolgozásba másokat is bevontunk segítségül. A tervünk, hogy belátható időn belül megszülessen egy írásos anyag.

- Milyen nyelven fog megjelenni?

- Szerbül biztosan. Van egy történész barátom, ő Rácalmásról, Bátaszéki szerbekről írt. Azok kétnyelvű kiadványok, mert ott nagyrészt olyan hívők vannak, akik közül már kevesen beszélnek szerbül. Természetesen a magyar közönségnek is szeretnénk bemutatni, hogy bár az Őshazát elhagyni kényszerülve, de jó szándékkal érkezve új hazára leptünk.

Szegedinác Anna

Úgy kezdődik, mint a mesében: élt egyszer a falu főutcáján egy szűcs mester leányával, Danicával és egyetlen fiával, Radovánnal. A folytatás azonban valós. Rákics Miklós, ahogy mi lányok neveztük „Rákics úr” mindig azt mondta: „szeretem a megszólítást”. Eredeti ember volt, ahogy nagyon sokan a faluban. Itt nem lehetett unatkozni, mert az utca tele volt dolguk után járó emberekkel, libákkal, kacsákkal, tehenekkel, szekerekkel. Hol porban, hol sárban jártunk (amit egy percig sem kívánok vissza), de biztonságos, ismerős, otthonos helyen éltünk. A világtól elzárva magunk között, de valóságos, hétköznapi környezetben. Rákics Miklós nem volt parasztember, igazi mester a szakmájában. Családjuk történetéről, rokonairól, barátairól és életéről a faluban lánya, Danica mesél.

A szűcsmester lánya

Rákics Danica története

Közel a nyolcvanadik évemhez kaptam a felkérést, hogy szeretnének írni rólam a Százhalom újságban. Kicsit meglepődtem, mert nagyon régen elkerültem a faluból, de azért minden odaköt. Kis időt kértem, hogy gondolkozzam rajta. Soha nem voltam egy szereplős ember, vajon mit tudok én mesélni? Az újság küldött nekem olyan történeteket, amelyek az itteni emberekről szóltak, gondoltam ebből nagy baj nem lehet, belementem.

*

Székesfehérváron születtem 1941. november 4-én. Édesapám Rákics Miklós, édesanyám Ivanov Natália. Az Ivanov név-

Unokámmal, Lenával

ről talán kiderül, mert több is volt Battán, anyai nagyapám Ivanov Illés bolgár volt, méghozzá eredeti.

Még gyermekkorában ott Bulgáriában papnak akarták adni, de ez sehogy nem tetszett neki, fogta magát és megszökött még fiatal fiúként. Nem ismeretlen helyre jött, mert testvérének Pesten volt bolgár kertészete.

Azt már nem tudom, hogy milyen módon, de megismerkedett egy battai lánnyal Prokopi Darinkával és ide házasodott. A nagyszüleimnek nagy gazdaságuk volt, földekkel, állatokkal és házuk a Fő utcában, ami ma Szent László utca. Később ott nőttek fel az régi óvoda melletti házban. Ez sokkal később történt, térjünk vissza a nagyszülőkre.

*

Apai nagyapám Rákics Dániel rácalmási születésű, a felesége Csikosevics Julianna. Nagyapám a postánál dolgozott, leveleket, csomagokat vitt vasúton. Az ő fiúk édesapám, Rákics Miklós. 1912-ben született Székesfehérváron. Ügyes kezének köszönhetően szűcsnek tanult. Nemcsak a keze volt ügyes, de üzletembernek sem volt utolsó. Idővel nyitott egy nagyon jól menő üzletet, közösen egy rokonával. Bundákat varrt, de tímár munkát is végzett. Feldolgozott birka, nyúl de még tehen bőroket is. Lipcsébe jártak, onnan hoztak bőroket, alapanyagokat. Még ma is emlékszem a gyönyörű hófehér bundámra, de varrt nekem barna panofixet is.

Anyámmal, Ivanov Natáliával egy esküvőn ismerkedtek meg Összeházasodnak és 1941-ben megszülettem Fehérváron. Mint nagyon sok családnak a háborúval vége lett a mi biztonságos, jó világunknak. Apámat elvitték katonának, anyám nem mert egyedül maradni velem, otthagya mindent ideköltözött Battára a nagymamáékhoz.

*

Így kezdődött 3-4 évesen az én battai életem. Apám hazakerült a háborúból és 1947-ben megszületett az öcsém, Rákics Radován.

Édesanyám nem dolgozott, otthon látta el a teendőket, ezért óvodába nem jár-

tam. Sokat játszottunk a barátnőmmel, Osztovics Irinával, Ginával és Vlkovszki Nusival.

Sokat voltam Irináéknál, az édesanyja, Márta néni gyakran ott fogott ebédre, anyám jött értem, hogy mikor megyek már haza. Akkoriban ritkaság volt a jómódú család, de ha szegényebbek is voltak az emberek, még azt a keveset szívesen megosztották egymással. A közös udvarban a mozával szemben sok volt a gyerek, jól éreztem ott magam. Az öcsém sokkal fiatalabb volt nálam, vele nem tudtam játszani.

*

Mint mondtam, nagyon kicsi koromban kerültem Battára. Fehérváron nem voltak állatok, legfeljebb kutya meg macska. Ide kerülve meg kellett szoknom a lovakat, disznókat, teheneket, meg mindenféle házi szárnyast. Félttem is tőlük rendesen. Nekünk ugyan nem voltak állataink, de az Ivanov nagyszülőknak igen. Reggel meg este a házunk előtt robogott el a több száz tehen, a Káro bácsi hajította ki a legelőre a csordát. Nem csak teheneket disznókat is, azt már nem tudom ki hajította. Mikor a házunk elé értek, már messziről lehetett hallani, hogy dübörög alattuk a föld.

Később meg kellett szoknom az állatok közelségét, mert nekünk gyerekeknek is segíteni kellett. Otthon és a földiken is. Egyelni a zöldségeket, szedni a krumpli bogarakat, meg amit korunkhoz képest el tudtunk végezni.

*

Nagyapámnak a hegyen voltak földjei, ott termett a búza, meg a kukorica, a bab. A Bara mellett volt a bolgár kertészete, ahol paradicsomot, paprikát, zöldséget, sárgarépat, karalábét, meg számtalan más növényt termesztettek. A sorok között

árkokat ástak, motorral oda szivattyúzták a Barából a vizet. Olyan széles volt az árok, hogy a melegben ott pancsoltam a vízben. Mikor minden beérett és hazahozták a termést, az egész család én is nekiálltunk a zöldségeket lemosni a földtől,

pékhez kisütni. Később mikor megszűnt a pékség a nagypapa épített kemencét. Ez a kenyér egy hétig friss volt. Mikor még meleg volt a kemence, a maradék tésztából sült a lángos a parázson. Azt ettük reggelire tejföllel, vagy tejes kávéval. Na nem

ga. Az első busz egy hatalmas doboz volt, amit a falu „tyúkólnak” nevezett. Nagyon ronda volt, de legalább nem kellett több kilométert gyalogolni a vasútra. Mire gimnáziumba kerültem a Budai Nagy Antalba, Budafokra már járt a busz. Erről még később mesélek.

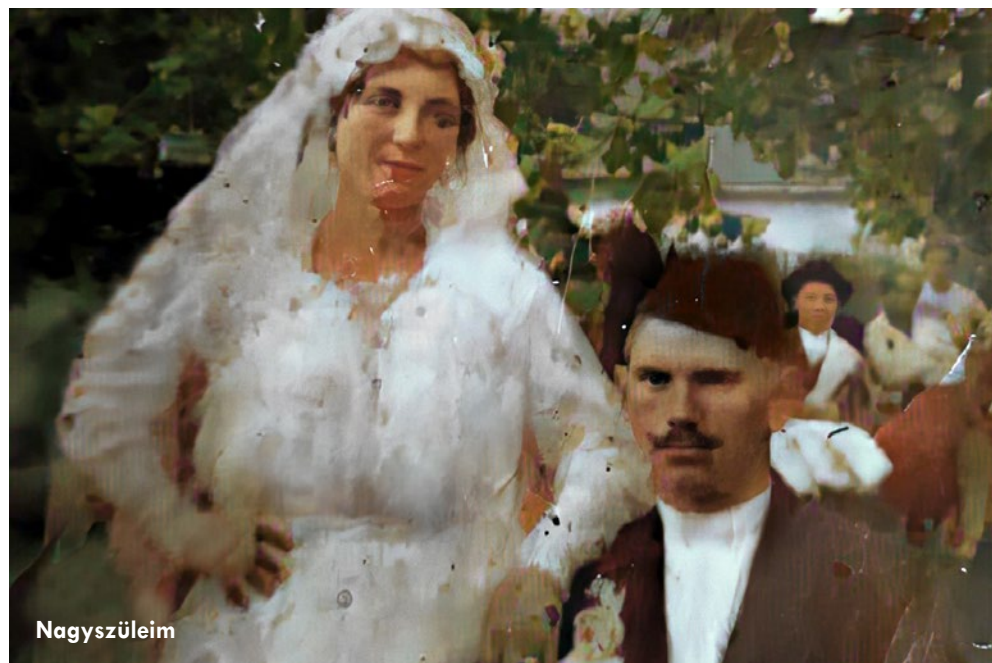
*

Az általános iskola első négy évében a szerb iskolába jártunk, szerb tanító, a Vida néni oktatott bennünket. Mire ötödikes lettem, az államosítások miatt megszűnt a nemzetiségi iskola, átkerültünk a magyar templom melletti három tantermes iskolába. Mind a három évben az utca feleli osztály volt a mienk.

Biztosan már sokan elmesélték, hogy az akkori iskolai körülmények milyenek voltak. Olajos padló, egy nagy fekete szenes kályha a katedra mellett. Iszonyúan fáztunk, hiába volt forró a kályha, akkora tantermet nem fűtött be. A pottyantós WC hátul volt az udvarban, de ez akkor nekünk valahogy természetes volt, mert ott-hon is mindenki ilyet használt a faluban. Jó időben az udvaron tornáztunk, vagy a futballpályán, télen az osztályban. Félrehúztuk a padokat, ebből lett a „tornaterem”.

*

Ahogy múlik az idő egyre kevesebb osztálytársam érte meg ezt a magas kort. Pár nevet említenék, akikkel együtt jártam iskolába: Dubecz Nusi, Pfeiffer Ilike,

Nagyszüleim

kötegelni, mert nagypám még az éjszaka elindult a szekérrel az érdi piacra, hogy jó helyet kapjon az árusításhoz.

Nyáron, amikor megindult az aratás is, mindenki a földeken dolgozott. Előfordult, hogy én is szedtem az aratók után a marokot, a kéve kötözéséhez a zsineget készítettük elő, de néha otthon hagytak főzni.

*

Bizony 12 évesen már odaálltam a sparhelt mellé. Emlékszem, hogy anyám tanított tésztát gyúrni. Megmutatta, hogyan kell és én nekiálltam életem első káposztás tésztájának. Itt volt az első gond, mert nem igazán tudtam, hogy melyik liszt kell a tésztához. A kamrában anyám a különféle liszteket nagy ládában tárolta. Azt tudtam, hogy az egyikből főztek a másikkal sütötték a kenyeret. Na de most vajon melyik, melyik? - tépelődtem. Persze a kenyérnek valót választottam.

Anyám látta, mikor leültek ebédelni, hogy más a színe a tésztának meg egyéb gondok is adódtak, de megették.

Boltba szerettem járni - nem messze volt tőlünk - az Ádám bácsiék boltjába. Ami nem termett meg a nagyszüleimnél, azt a boltban vettük. Cukrot, sót, rizst, petróleumot, sok mindent, de kenyeret nem. Szombatonként a nagyanyám dagasztott két hatalmas kenyeret és vittük a Wejmola

a mostani kávéból, hanem cikóriából vagy Frank kávéból. Ezt a gyerekek is ihatták.

Nagyobb vásárlásokra hajóval mentünk, vagy a Misa bácsi átvitt a csónakkal Tökölre, begyalogoltunk a faluba és

Férfjemmel, Arián Sztojánnal

MyHeritage

onnan mentünk Pestre a hévvel. Ez addig ment így, míg nem lett a faluból a vasútra buszjárat. Addig vagy gyalogoltak, vagy biciklivel mentek, akinek Pesten akadt dol-

Halász Nusi, Csiszér Balázs, Dubecz Józsi, Tóth Pityu, Versits Nusi.

Két tanáromra nagyon jól emlékszem, a Kanyicska Béla tanár úr és az Újhelyi Jó-

zsef. A hittanórákat a mi papunk, Bajront Lázár, Lázó bácsi tartotta.

A nyári szünetekben lejártunk a Dunára fürödni, erről van két emlékezetes kalandom. Az egyik fiú bennünket, lányokat elvitt csónakázni a nagy Dunára. Azért hívtuk így, mert akkor még létezett a kis Duna. Mi három lányok nem tudtunk evezni, csak a fiú osztálytársunk. Gondolom, hogy kicsit ijesztgessen bennünket, billegtetni kezdte a csónakot. Ez akkor talán szórakoztatott bennünket, fel sem merült, hogy ez igen veszélyes lehetett.

A másik történet szintén a Dunán játszódott. Élt a faluban egy Pájó nevű férfi, de valahogy mindig furán viselkedett. Én az egyik lánnyal bementem a vízbe fürödni, mikor a Pájó utánunk jött, és lenyomott a víz alá. Már fuldokoltam, mikor valahogy sikerült kiszabadulnom a kezei közül. Ő fel sem fogta, hogy ez nem volt játék. Nem beszélve arról, hogy nagyon vigyáztam, hogy nem érje víz a hajamat, mert aznap

voltam fodrásznál, készültünk a magyar búcsúbálba. A frizurám tönkrement, de legalább életben maradtam.

*

A Rákics rokonok ott maradtak Fehérváron, így nyáron sokszor náluk voltunk, vagy az unokatestvéreim nálunk. Nagyon jó nyarak voltak ezek, bár sokat kellett segíteni, mert a paraszti munka iszonyú nehéz. Ott minden kézre szükség volt, még a gyerekekére is. Meg kell említenem, hogy szerettem olvasni. Sokat aludtam nagyanyáméknál, este az egyik lámpánál én olvastam a másikonál ő. Egyszerű asszony volt, de ő is szeretett olvasni. Élt a faluban egy család, a Farkasék. Sok könyvük volt, egész könyvtár, onnan hordtam haza a

könyveket. Ma is nagyon szeretek olvasni, de már nem annyit, mint régen.

*

Gyakran kérdezik, hogy tudok-e igazi bolgár ételt főzni? Az Ivanov felmenőm még gyermekként jött el Bulgáriából, így csak egyféle étel maradt meg a családban, a sült paprika, elmondom a receptjét. Többféle módon is készítik, mert a szerbek is nagyon kedvelik. A paprikát addig kell sütni, amíg le lehet húzni a héját, fohagymát zsírral pirítani, majd rászórni egy kanál lisztet, azzal tovább pirítani, majd felengedni ecetes vízzel és puhára főzni. Jó sűrű szaft lesz belőle, és azt kenyérral kimártogattuk.

Hétköznaponként a hagyományos ételeket főztük, ami egyszerű volt de tápláló, mert a nehéz munkához kellett az erő. Ünnepekkor karácsonykor, húsvétkor, pátrínuskor a hagyományos ételeket főztük, amit a szerbek és a magyarok is esznek. A pátrínus nálunk a ház védőszentjének az ünnepe. A Rákicsok Szent Lukács ünnepén tartották október 31-én, mi május 6-án. Mindig a ház férfi tagja öröklí, hogy mikor van pátrínus. Ilyenkor a pap megszenteli a házat. Amikor egy lány férjhez megy, attól a férje pátrínusát tartja.

A karácsony nálunk máshogy van, mert szenteste csak üres bablevest eszünk, kalácsot sütünk, mézet, almát, diót teszünk az asztalra, ami alá szalmát rakunk. Egyéb ünnepi napokon kedvelt a szárma vagyis a töltött káposzta, pörkölt, sült, rántott húsok, kötetek. Egy ilyen gazdaságban szinte minden megterem, az állatok egész évre ellátták a családot tejjel, túróval, tejföllel, hússal, sonkával, zsírral, kolbásszal, tojással. Amit nem fogyott el, azt a nagyszüleim eladták.

*

Addig ment is szépen minden, amíg nem jött a téészesítés. Mindent elvettek, a földet, az állatokat, aztán jött a beszoigál-tatás. Ma már kevesen tudják, hogy ez mit jelentett. Meg volt szabva, hogy kinek mit és mennyit kell az államnak leadni. Alig maradt a családoknak valami. Aki – mint a nagyapám – nem akart belépni, kény-szerítették. Addig jártak az agitátorok a házakhoz, még alá nem írták a belépést. A megafonon minden nap bemondták, hogy ki lépett már be a téészbe.

Sokat sírtak, keseregtek akkor az emberek. Elvesztették minden vagyonukat, mehettek a téészbe munkaegységért dolgozni. Anyám is örökölt egy kevéske földet, neki is be kellett lépni. A bolgárker-

tészetben dolgozott a többi asszonnyal együtt.

*

A gimnáziumot abbahagytam, gyors és gépírást tanultam. Más változás is jött az életembe, mert az éves szerb bálón Pesten megismerkedtem későbbi férjemmel, Arián Sztojánnal. Ő tanító volt Kópházán. Anyyra fiatal voltam, hogy csak gyámhatósági engedéllyel köthettünk házasságot. Az első két évben Kópházán laktunk, 1958-tól 1960-ig majd hazaköltöztünk. Először otthon laktunk, majd vettünk telket és építkeztünk az Újtelepen. A férjem több évig különböző helyeken Érden, Pesten, Tökölön tanított, szerb nyelvet, tornát, matematikát, majd szakmát váltott. Akkoriban még annyira befagyott a Duna, hogy a férjem a jégen át gyalog ment át Tökölre.

Két gyermekünk született 1961-ben Györgyi, 1967-ben a Deán. A lányom a családjával Pomázon él, a fiam Százhalombattán. A férjemet nagyon korán, 62 évesen vesztettem el, de itt maradtak az unokák és már vannak dédunokák is. Nagy örömökre értenek szerbül, ha nem is sokat használják a nyelvet.

*

A vallásról szeretnék még pár szót szólni. Battán már a szerbek bejövetelekor épült templom. Először fából, majd ez, ami most van. Minden családnak van külön széke a fal mellett, akik megveszik a helyet. Nem sokat kell fizetni, de azt minden évben. Nekünk is van széünk a templomban.

*

Remélem, hogy érdekesnek találják az olvasók a történetemet, ami szerintem minden itt lakónak nagyon ismerős.

SZÁZHALOM

Óvárosi Közösségi, Közéleti Folyóirat

Megjelenik havonta

Felelős kiadó:

Jován László,

a Hírhalom Egyesület elnöke

Szerkeszti a szerkesztőbizottság.

Postacím: 2440 Százhalombatta, Csenderics út 4.

Tel.: 06-30-966-8079

www.szazhalom.hu

ISSN szám: 2559-9860

Nyomdai munkák:

Hírhalom Egyesület, Százhalombatta

Támogatta Százhalombatta város önkormányzata

Nemzeti
Együttműködési
Alap

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

100 ÉVES A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS

Egy országváltás története

Battáról Putnikovóba

Elmenekültünk Magyarországról, hogy ne magyarosodjunk el, hogy aztán itt jól elrománosítsanak bennünket – értékelték sorsukat mély keserőséggel azok a battai szerbek, akik a trianoni békeszerződés biztosította lehetőséggel élve a múlt század húszas éveiben úgy döntöttek, visszatérnek őseik egykori hazájába. A költözést választó battaiak azonban a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban ingyen föld helyett rossz minőségű területeket kaptak, és azt is csak bérletbe, ráadásul a számukra kijelölt, többségében románok által lakott település lakói is gyanakvással méregették őket. Beilleszkedésük évekig, de inkább évtizedekig tartott, mígnem a második világháború után előretörő urbanizáció szét nem szórta a közösség tagjait. E cikkben az 1920-as években repatriáló battai szerbek történetét mutatom be röviden, két fő forrás – Rangyel-Rasa Angyelkovics *Bata-Putnikovo 1924-2004* című könyve, valamint saját, 2000-ben írt diplomamunkám – segítségével.

A szerbek bejövetele Magyarországra

Bár egyes források a szerbek 14. és 15. századi tömeges betelepüléséről is beszámolnak, e népcsoport legjelentősebb bevándorlása Magyarországtörök hódoltság alóli felszabadulása utáni évekre tehető. A magyar sikereken és a Habsburg támogatáson felbuzdulva ekkoriban az egész Balkán megmozdult: I. Lipót császár felhívására fegyvert fogtak Szerbiában, Bulgáriában, Macedóniában és Albániában is. A kezdeti lelkesedés azonban hamar kifulladásra vezetett, és a hadjárat végül kudarcra végződött.

A törökök véres bosszújától tartó szerbek egy része ezek után elfogadta az I. Lipót által korábban ígért menedéket és kollektív kiváltságokat, és Csarnojevics Arzen ipeki pátriárka vezetésével elindult Magyarország felé egy több tízezer családból álló csoport. A betelepülő szerbek számát illetően nincsenek pontos adatok, tekintve hogy inkább volt szó sebtében megszervezett menekülésről, mint alaposan előkészített és dokumentált bevándorlásról. A legtöbb forrás 35 és 40 ezer közöttire becsüli a Magyarországra érkező szerb családok számát, amit eltérő családfogalmi értelmezések alapján kutatók általában 60

ezer és 500 ezer közötti főre fordítanak le (utóbbi szám erősen túlzó becslés).

Az 1690-es nagy bevándorlás során Magyarországra érkező szerbek többsége a Duna vonala mentén, Buda környékén telepedett le – Szentendre, Csepel, Érd,

Tököl, Batta, Csép, Ercsi, Lórév és Ráckeve térségében. I. Lipót császár megtartotta a hadjárat előtt tett ígéretét: az 1691-ben kelt kiváltságlevél a szerb menekülteket mentesítette az egyházi tized, a hadiadó és a beszállásolás kötelezettsége alól, és a szabad vallásgyakorlatot is lehetővé tette.

A battai szerbség korai története

Az első olyan országos felmérés, amely a települések nemzetiségi összetételét is vizsgálta, az 1850-51-es népszámlálás volt; eszerint Batta községben 370 illyr (szerb), 132 magyar, 76 sokác, 72 szlovák, 14 zsidó és 13 német élt. A település módosabb parasztgazdáinak többsége szerb származású volt, és a falu elöljárói is többnyire a szerbek köréből kerültek ki.

Maga Batta – főként a környező, németlakta településekkel (Diósd, Tétény, Budaörs, Promontor) összehasonlítva –

A nagy szerb kivándorlás (Velika seoba Srba)

azonban szegény településnek számított. A község fő bevételi forrását a falu határában lévő rétek, legelők bérbeadása, vadászati és halászati engedélyek kiállításá, valamint a különféle adók (fogyasztási, pótdadó, boradó) jelentette. A faluban a téglagyár 1897-es beindításáig ipari létesítmény nem működött, a lakosok többsége földműveléssel, halászattal foglalkozott.

„Tekintve e község lakóit, ipar, szorgalom s szellemi művelődés tekintetben, mind ezen előnyök mellett vajmi csekély előhaladást tanusítanak” – írta például Kereskényi Gyula 1874-ben Batta lakóiról. Ugyanő így jellemezte az itt élő nemzeteket: „meg kell vallanunk, hogy a német elem sokkal nagyobb ipar-szorgalmat, szellemi művelődésben nagyobb előhaladást tanusít, az illyr és magyar lakóknál” (...) „Az illyr és magyar (kivételesen egyeseknek) ellenben földjeit, szőleiket kevesebb gondnal, szorgalommal műveli”.

Ami az egyes népcsoportok falun belüli elhelyezkedését illeti: a pravoszláv keresztelők tartalmazó egyházi protokoll 1861 és 1884 közötti adatainak térképre vetítése a szerbek erős központi koncentrációját mutatja – a főút északi végétől az utolsó előtti mellékutcáig szinte alig volt olyan ház, amely ne „szerb ház” lett volna. Ezt a helyzetet a török kivonulás után ideköltöző szerbek időbeli elsőbbsége hozta létre, és a közösség erős összetartása, zártsága tartotta fenn. A téglagyár 19. század végi

megalapítása jelentette iparosítás következtében beáramló magyar és más nemzetiségű lakosság így csupán a település periferiáira tudott költözni.

Nemzetiségi feszültségek a 20. század elején

A népek közti gazdasági és társadalmi különbségek mindaddig, amíg a délszláv szövetség túlsúlyban volt a faluban, a mélyben maradtak. A 19. század végén, a település magyar nemzetiségű lakosságának növekedésével és a magyar nemzeti mozgalmak térnyerésével azonban a szerb lakosság befolyása meggyengült.

Azáltal, hogy kisebbségbe kerültek, az itt élő szerbek nemzeti öntudata, összetartása felerősödött. Már a legkisebb provokációt is a népük elleni támadásnak tekintették, és mivel a számában és gazdasági erejében is megerősödő magyarság egyre kevésbé volt hajlandó mások szokásait tiszteletben tartani, az összecsordulások száma megnőtt.

A feszültséget az aktuális politikai események (a diszkriminatív politikai rendeletek és büntetőperek, az első világháború, illetve a trianoni békeszerződés) csak tovább erősítették.

A székesfehérvári csendőrkörületi parancsnokság helyzetjelentéseiben gyakran foglalkoztak a battai helyzet elemzésével: „Igen erősen szerb érzésűek a százhalombattai szerbek, akiknek görögkeleti iskolájuk is van, mely melegágya a szerb érzés ápolásának”. „A nemzetiségi mozgalom kocsmái verekedés és utcai botrányok alakjában nyilvánult meg. A már többször jelentett Risztity Zsárkó ottani szerb tanító ... kijelentette, hogy ő a magyar hatóságoktól nem fél, mert a szerb konzulátus védelme alatt áll”. „...a kocsmázások alkalmával gyakori a magyarok szidalmazása, s a legények gyakran hordanak most is nemzetiszínű szalagot” – ilyen és ehhez hasonló leírásokat találhatunk a székesfehérvári parancsnokság 1921 és 1923 közötti jelentéseiben.

Mindezek hatására az identitásuk megélését féltő szerb családok kétharmada húszas években úgy döntött, hogy rokonságot és falut hátrahagyva visszatér ősei földjére.

E kivándorlás súlyosan érintette a hátramaradt szerb közösséget, de még náluk is nehezebb évek vártak azokra, akik országváltásra adták a fejüket.

A visszaköltözés jogi háttere

Az 1920. június 4-én aláírt trianoni békediktátum területe és lakossága kétharmadával csonkította meg a történelmi Magyarországot: az egykor 320 ezer négyzetkilométer területű, húszmillió lakosú ország egyik napról a másikra egy 90 ezer négyzetkilométeres, hétmillió lakosú kisállammá zsugorodott. Az egyoldalúan Magyarországra kényszerített megállapodás keretében Románia megszerezte a Partiumot és Erdélyt, a formálódó délszláv állam a Délvidéket, Csehszlovákia pedig a Felvidéket és Kárpátalját. A döntés következtében a környező országokban rekedt kisebbségi magyarság hamarosan hasonló diszkriminatív bánásmóddal szembesült, mint amilyen a Monarchia idejében a nem magyar nemzetiségek.

A trianoni békeszerződés mások mellett a magyarországi szerbek életébe is meghatározó változást hozott azzal, hogy az itt élő körülbelül 18-20 ezer szerb számára lehetővé tette az ősök hazájába való visszatérést. A költözésre vállalkozókat egyik állam sem kényeztette el figyelmével és segítségével: Magyarország a szükséges engedélyek kiadásának késleltetésével, a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság pedig ígéreteibe nem tartásával és halogatásával borzolta a kiköltözésre vállalkozók idegeit.

Az ajánlattal ennek ellenére 1921 és 1931 között a magyarországi szerbek 60 százaléka élt, aminek következtében számuk az 1910-es 26 ezerről 1930-ra 7 ezerre apadt. 1922-es adatok szerint a 410 battai szerb közül 290-en (80 család) adták be jelentkezésüket az áttelepülésre, ebből 20 családnak háza, 22-nek pedig földje sem volt, azaz a jelentkezők több mint fele a megélhetés küszöbén élt. Ennek fényében elmondhatjuk, hogy a kitelepülésnek – az erős érzelmi okok mellett – racionális indokai is voltak, a fogadó ország ugyanis minden érkezőnek ingyen földet is ígért.

A battaiak megérkezése Uzdinba

A battai szerbek első csoportja 1923. december 26-án, „magyar karácsony” második napján indult el az óhaza felé a Kraljević Marko nevű hajó fedélzetén. A bonyodalmak már a bezdáni kikötőben elkezdődtek, ahol a 19 battai családot (61 fő)

a nagy hidegben és hóban senki nem várta. Az első estét a közeli vasútállomáson töltötték, ahonnan másnap érkeztek számukra kijelölt Szrpszka Crnyára (Szerbcsernye). Ott aztán azzal kellett szembesülniük, hogy a településen nincs számukra hely, és tovább kell állniuk.

Az újonnan érkezettek egy része legszívesebben már ekkor visszafordult volna, de ezt nem tehették – költözésük előtt ugyanis minden szálát elvarrtak Magyarországgal. Az elkeseredett battaiakat végül a helyiek szállásolták el addig, amíg kijelölték számukra a többségében román nemzetiségűek által lakott, 5 ezer fős Uzdin települést. Itt töltötték teljes bizonytalanságban első „szerb karácsonyukat”, várva ügyük meg-

ről) volt szó – a településen szétdobálva várták ügyük rendezését.

Putnikovo megalapítása

A Vajdaság északkeleti részén található Bánság két világháború közötti kolonizációja – az újonnan létrehozott 42 településsel – alapjaiban változtatta meg a régió nemzetiségi struktúráját. E folyamatok részeként jött létre többek között a Magyarországról kivándorló szerbek által Uzdin szomszédságában megalapított Putnikovo települése is.

Az országváltó battai szerbek helyzetének rendezése éveken át tartott, ami mi-

is – nem éltek e lehetőséggel. Ezt látva a SZHSZK 1924 után már nem szervezett tömeges költöztetéseket Magyarországra területéről, ettől függetlenül azonban egyéni kezdeményezések útján egészen 1931-ig tartott az áttelepülés.

Az agrárreformért felelős minisztérium 1924-es döntése értelmében a Battáról érkezett szerbek az Uzdin határában lévő legelőikön alapíthattak új kolóniát. Ez nem annyira tetszett a legelőikről kiszoruló helyieknek, és sérelmezték a döntést az uzdini földnélküli és kisföldes családok is. Ezért aztán az újak „kiváltságaira” irigy helyiek – ahol csak lehetett – keresztbe tettek a battaiaknak, nem egyszer komoly összetűzéseket kiváltva ezzel.

A battai szerbeket erő kellemetlen meglepetések sora a letelepedés után sem ért véget. 1925 májusában az agrárreformért felelős minisztériumban úgy döntöttek, hogy az újonnan jötteknek az októberi terménybetakarítás után megint csak tovább kell állniuk – ezúttal Visnjicsevóba. A battaiak ötfős küldöttséget menesztettek Belgrádba, jelezve, hogy jelenlegi helyükről nem szándékoznak továbbmenni. Abban az esetben, ha mégis távozniuk kell, azt kérték a hatóságoktól, hogy adják ki útleveleiket, és visszatérnek Magyarországra. Fellépésük hatására a minisztérium képviselői ígéretet tettek arra, hogy senki nem fogja szándékaik ellenében továbbköltözésre kényszeríteni őket.

Azok a battaiak, akik 1924 után érkeztek Uzdinba, 1928 októberében kaptak földet. Minden logika ellenére nem a putnikovói kolóniához közeli szabad földekre telepítették őket, a formálódó település megerősítésére, hanem a Veliki Becskerek (Nagybecskerek) melletti Gornya Muzsljába (Felső Muzslya). Mivel azonban ezek a földek nem voltak jó minőségűek, a battaiak egy része nem élt a lehetőséggel, az odaköltözők egy része pedig 1931 után visszatért Putnikovóba, ahol egy 1932-es döntés értelmében újabb 20 család kapott földet.

Megindul az élet Putnikovóban

Miután a Magyarországról áttelepültek 1924-ben földet kaptak, hozzáfogtak otthonuk megteremtéséhez. Akárcsak a szántóföldek esetében, úgy házaik felépítéséhez sem kapták meg az ígért támogatást. Ezt az egymás közötti rokoni és baráti kapcsolatok minél teljesebb körű kihasználásával ellensúlyozták – legyen szó az

Cséplés a Becsei család udvarában az 1920-as években

oldását. Helyzetüket nehezítette, hogy a váratlan érkezésüknek egyáltalán nem örülő helyiekkel még csak megértetni sem tudták magukat, mivel nem beszéltek románul.

Közben Battán további kiköltözők várakoztak arra, hogy a jó idő beköszöntével csatlakozhassanak az első csoporthoz. És bár őket már levélben figyelmeztették az „úttörők” a felmerült problémákra, döntésük megváltoztatásához késő volt – addigra mindenüket eladták, és ingóságait összehakolva várták az indulást.

Erre 1924. április 4-én került sor: a battaiak második csoportját a Vojvoda Putnik nevű teherhajó szállította Pancsevoig (Pancsova), ahonnan aztán vonattal utaztak tovább Uzdinig. A 12 család (49 fő) április 13-ai érkezése annyival volt barátságosabb az első csoporténál, hogy őket már legalább várták a pályaudvaron, és elszállásolásuk után elmagyarázták nekik helyzetüket. Ami viszont már semmivel sem volt jobb az első csoporténál: az uzdini battaiak – összesen 31 családról (110 fő-

att jogosan érezhették magukat átvertnek. Nemcsak hogy az ígértnél kisebb földeket utaltak ki nekik, hanem azokat ráadásul csupán bérletbe kapták. Tulajdonukba csak 1935 után kerültek, és akkor sem ingyen, ahogyan azt indulásuk előtt ígérték nekik, hanem egy 30 éves törlesztési időszak vállalása után.

A kezdeti bonyodalmak oka elsősorban a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (SZHSZK) külügy- és agrárreformért felelős minisztériuma, valamint az ország magyarországi képviselete közötti együttműködés hiányában keresendő. Ígéreteiket az SZHSZK hatóságai már csak azért sem tudták teljesíteni, mert azok azon a feltételzésen alapultak, hogy – a magyarországi szerbekhez hasonlóan – a bándái magyarok is tömegesen élnek majd a trianoni szerződés biztosította országváltás lehetőségével, aminek következtében hátrahagyott földjeik szabaddá válnak. A vajdasági magyarok azonban – megfogadva a revízióban reménykedő anyaország tanácsait

építkezésben való segédkezésről vagy a háznélküliek ideiglenes elszállásolásáról.

Az 1925 augusztusában megkezdődött kolonizáció során felépített első ház Luka Lazicsé lett, amit két hónap alatt 11 további otthon követett, 1931 végéig bezáróan pedig újabb 26 – azaz összesen 38 – ház épült.

A Vojvoda Putnik 1916-ban

A környékeliek által sokáig csak Bunarjeként, Szingyeliyevóként vagy Mali Uzdinként (Kis Uzdin) emlegetett település 1927 májusában kapta meg a Putnikovo nevet. Az elnevezés tisztelgés Radomir Putnik szerb katonai vezető előtt, de a battaiakat elsősorban nem a Balkáni háború és az első világháború küzdelmeit irányító szerb főparancsnok tettei motiválták a névválasztásban, hanem hogy második csoportjuk a katonai vezető nevét viselő hajóval érkezett az országba. A falu nevét hivatalosan 1930. december 23-án hagyta jóvá a belügyminisztérium.

Ami az utcákat illeti: a világháború előtt egyesek által csak elsőként és másodikként, mások által alsóként és felsőként emlegetett utcák a világháború után a harcok helyi áldozatai – David Milics és Sztanko Milovanovics – után a Davidova ulica és a Sztankova ulica neveket kapták. A később létrejött harmadik utca – a második világháború után ide költöző boszniai lakosokra utalva – a Boszanszka ulica nevet kapta.

A település saját temetőjének helyét 1930-ban jelölték ki, addig a putnikovói elhunytak az uzdini temetőben kaptak nyughelyet. Az új temető első halottja az 1930. március 27-én eltemetett Joakim Szubotics volt.

Mivel a putnikovói diákoknak napi 9 kilométert kellett gyalogolniuk az uzdini iskolába, sürgetővé vált egy saját oktatási intézmény létrehozása is. Ennek építése 1931 áprilisában kezdődött meg, de aztán a munkálatokat anyagi források hiányában

két évre felfüggesztették. Az épület végül 1933 végére készült el, a helyi oktatás pedig – 20 diákkal – 1935 februárjában indult meg.

Az erősen vallásos battai szerbek saját templomuk alapját – szintén pénz hiányában – csak 1938-ban fektették le, innentől kezdve azonban a munkálatok felgyorsul-

tak, és az épületet 1939. január elsején át is adták. A szerbségük és ortodox vallásuk mellett magyarországi gyökereikhez is ragaszkodó battaiak ezt a templomukat is Kisboldogasszonynak szentelték fel, ennek megfelelően – akár csak Százhalombattán – ők is szeptember 21-én tartják búcsújukat.

A putnikovóiak és az őket sokáig jötmენტeknek csúfoló uzdiniak idővel megbékéltek, sőt előbbiek – miután a boltba, piacra menet naponta áthaladtak a szomszédos

A görögkeleti templom a mai Putnikovoban, Torontálpotnokon

településen – románul is egész jól megta-
nultak. Az első román-szerb vegyes házasságra – a putnikovói Anto Radovanovics és az uzdini Neda Ana frigyére – 1965-ben került sor.

A battaiak leszármazottjainak elvándorlása az ötvenes-hatvanas években in-

dult meg Putnikovóról Pancsevo, Belgrád, Zrenjanin és Újvidék felé, ezzel párhuzamosan pedig megkezdődött a boszniai és közép-szerbiai lakosok betelepítése is.

Epilógus

A putnikovói lakosok 1995-ben emlékművet emeltek a település létrehozói tiszteletére, amelyre felkerültek az alapító családok nevei. Közel tíz évvel később – Rangyel-Rasa Angyellkovics könyvének lezárása évében – Putnikovóban már csak négy egykori battai, három első generációs és egy másodgenerációs battai-putnikovói élt.

A kivándorló szerbek története értelmezhető Kelet-Közép-Európa huszadik századi történelmének egyfajta mikrolenyomataként is. A korszak elején a battai szerbek közül azok, akik a trianoni szerződés hozta változásoktól identitásuk megélését féltették, egy nyugodtabb és számukra teljesebbnek vélt élet reményében úgy döntöttek, visszatérnek őseik hazájába.

Ez a még sokáig formálódó ország azonban nem volt felkészülve újonnan érkezett állampolgárai tisztességes fogadására, ami miatt a kivándorló battaiak jogosan érezhették magukat becsapva és elárulva. Megélhetésükért és fennmaradásukért nap nap után kellett megküzdeniük, és mire helyzetük valamelyest rendeződött, újabb pusztító világégés következett be.

Végül aztán a század második felének társadalmi folyamatai – többek között a

modernizáció és az urbanizáció – hatására az egykor összetartó és létszámát tekintve nagyobb kivándorló battai közösség még rövidebb időn belül szétszóródott, mint a hátrahagyott, és szép lassan a többségi magyar nemzethez asszimilálódott battai szerb közösség.

Marinov Iván

Üzenet egykori iskolámba

Faluból városba

Az idén 50 éve, hogy az első nyolcadik osztály már az új iskolában ballagott a lakótelepen. A város is ötven éves, ezért úgy gondoltuk, hogy megkérdezzünk két olyan „vendiákot” – Banka Tiborné Győrei Jutkát és Horváth Györgyöt –, akik még jártak a falusi iskolába és az újba is.

Előtte azonban emlékezzünk meg arról, hogy mióta és milyen iskolákban okították a gyerekeket. Százhalmon már a török kiűzése után, az 1690-es években letelepedtek a délről menekülő szerbek. 1750-ben a templom mellé megépítették az első nemzetiségi iskolát, ami ma a szerb klub épülete. A Százhalom név megváltozott Batta elnevezésre. A Magyar Királyi Helytartótanács rendelete szerint 1732-ben a helyi földesúr kötelessége volt az iskola építése.

1822-ben, a Fő utca első házában megnyílt az iskola. Ma is áll, lakóházként használják. A falon emléktábla jelzi, hogy itt állt az első iskola. Érdekes módon a régi szerb iskola és az első magyar iskola épülete ma is áll, de a Szent László templom melletti három tantermes iskolának már nyoma sincs. A ma élő idősebb generáció ebbe az iskolába járt.

A fenti két osztályt 1912-ben adták át, de rövidesen egy harmadik tanteremre is szükség lett, valószínű 1926-ban. A tantermek hatalmasak voltak és télen rendkívül hidegek. Az egyetlen szenes vaskályha bár vörösen izzott csak a katedrát és az első padsorokat melegítette. Akik hátul ültek, sokat fáztak. Télen és rossz időben összetolták a padokat és itt tartották a tornaórákat. A padlót bekenték a szörnyűségek fekete olajjal, de valahogy mégis a mi iskolánk volt és szerettük.

Legalább egy emléktáblát megérdemelne, hogy valaha itt iskola állt. Idővel már ez a három tanterem sem volt elég és pár osztályt áttettek a szerb iskola épületébe. Néhány szerencsés osztály helyet kapott az erőmű által épített barakkban. Ez volt ám az élmény. A csövek ontották a meleget, végre nem fáztunk. Ekkor kerültek az osztályokba azok a gyerekek, akiknek a szülei Százhalombattán kaptak munkát az új üzemekben.

Ahogy növekedtek a házak az új lakótelepen, sok lett a gyerek, az iskola kevesnek bizonyult. Délelőtt és délután is folyt a tanítás, de az új iskola építését már nem lehetett halogatni. 1964-ben adták át az 1. sz. Általános Iskola egy részét, majd 1966-ban az egészet. A falusi gyerekek nem kerültek egy osztályba, elosztották az új gyerekekkel három részre. Később még több tanintézet épült, de ez már egy másik történet.

1970-ben ballagott az első három nyolcadikos osztály, aminek most 50 éve, ahogy a város is 50 éves. 142 év telt el, hogy a vaskályhától eljutott az iskola a központi fűtésig, de gondolom, hogy ez nem befolyásolta, hogy írással, olvasással, számolással, majd számos tantárggyal bővítették tudásukat az egymás utáni generációk.

-JM-

Banka Tiborné

Százhalombattán nőttem fel, itt végeztem el az általános iskolát. Szinte hihetetlen, hogy 1970-ben, 50 éve ért véget az a nagyon szép időszak. Akkor a „faluban” volt a központi része a településnek, itt volt az óvoda, az iskola, az orvosi rendelő. Emlékszem az első évnytömra, ahová megszeppenve mentem, nem sejt-

ve milyen csodálatos időszak vár rám. Az első 2 osztályt a templom melletti, a következő 2 évet pedig a szerb klub helyén lévő tanteremben fejeztem be. Itt számomra nagyon kedves tanító nénink volt, Vass Ferencné, Eta néni. Számomra Ő az első tagozatos példakép. Ha kellett szigorú volt velünk, ha szükség volt rá buzdított, dicsért.

Nem volt probléma az épület állaga, a felszerelés hiányossága ami a falusi iskolát jellemezte, hanem az olvasás, számolás és egyéb ismeretek megtanítása, a gyerekek szeretete volt fontosabb. A tanítási idő nem ért véget a csengetéssel, szabad időben is sok programot szervezett számunkra. (Paprikás krumplit főztünk a Kiserdőben.)

1966-ban már épült a lakótelep, szükségessé vált egy új iskola megépítése. Ez lett az 1. sz. Iskola, ahol megkezdjük felsőtagozatos tanulmányainkat.

Eleinte kicsit szomorúan, mert létszám-arányosan három osztályba osztották a gyerekeket és ezért sok kedves osztálytárs-tól meg kellett válni, de akikkel együtt maradtunk nagyon jó közösséget alakítottunk ki azokkal a társakkal, akik akkor költöztek a településre.

Az iskolai környezet mindenkit elvárás-zolt, hiszen minden terem, felszerelés a gyerekek érdekében lett kialakítva. Ekkor Zakor Ferencné volt az osztályfőnökünk, akit nagyon szeretünk. Sok jó pedagógus foglalkozott velünk, nem lehet mindenkit felsorolni, de számomra az egyik nagyon kedves Ittész Istvánné volt. Az általa átadott tudás, emberi példamutatása végig kísért pedagógusi pályámon.

Tanórákon kívül is sok lehetőséget biztosítottak ekkor is számunkra, amikből mindenki kedve és tehetsége szerint választhatott. Lehetett sportolni, énekkari foglalkozásra járni, táncislában az alap lépéseket elsajátítani.

Nagyon jó felkészítést kaptunk a tovább tanuláshoz, elindulhattunk a felnőtt élet felé. Ötven év távlatából is szeretettel emlékszem ezekre az évekre, a városra, pedagógusainkra, osztálytársainkra.

Horváth György

Az 1. sz. Általános Iskola 1970. júniusában ballagó 8.a. osztályról és a városról egy vendiák emlékei. A kezdet az első osztály az ófalusi iskolában, majd a második és a harmadik évfolyam az erőmű barakkokban, a negyedik osztály a mai szerb klub épületében.

Az alsós évek alatt megépült az új, korszerű iskola. Sok gyerek érkezett a községbe. Így 1966 őszén három osztályra bővült az ötödikes osztályok száma. A régi osztálytársak, barátok útjai egy kicsit elváltak, Én 5.b. osztályos lettem. Jött a hatodik és örömmre „a-s” lettem. Régi és új cimborákkal teltek el a felsős évek. Az osztálytermünk a második emeleten akkor az első terem volt. 34 fős, sok tehetséges, szorgalmas, egymást segítő lányokból és fiúkból állt osztályunk.

A kis faluból egy jó adottságú település és örömeinkre 1970. április 1-jén város lett. Elmondhatjuk magunkról, hogy a város első ballagó osztálya voltunk mi a 8.a. osztály. Osztályfőnökünk a tisztelt és szeretett Ittész Istvánné volt.

A még megőrzött ballagó tarisznyámban ott van egy darab 50 éve sültött pogácsa, egy mini vörösboros üveg, az osztálytársak aláírása és egy Juhász Gyula idézete:

„Az emberért megyünk
mi küzdelemben
A fegyverünk
a tudás és a szeretet.”

Ahogy a tablónkon látható, ötvenévente osztálytalálkozót terveztünk. Elérkezett az első, majd a többi, ötvenként mindig találkoztunk. Többségében az osztálytermünkben osztályfőnöki órával kezdődött, majd minden jelenlévő mesélt az eltelt éveiről. Megemlékeztünk elhunyt osztálytársainkról is és a temetőben gyertyát gyújtottunk sírjuknál. Mindig más helyszínen folytattuk a találkozókat, emlékek felidézésével, régi fotók megnézésével.

kézfogas, fotó, sajnos ez idén nem lesz.

Valamennyi osztálytársamra szeretettel, jó szívvel gondolok, de a szervezésben nagyon sokat segítő: Wáhl Rózsira, Szabó Marira, Lengyel Évire és Balogh Erzsire különösen. Jövőre bepótoljuk, ami az idén elmaradt.

Akad néhány vicces történet is, ezek maradtak meg az emlékezetemben: jó érzés visszaemlékezni a farsangi rendezvényekre vagy a mi időnkben szokásos vasgyűjtésre, az őszi mezőgazdasági munkákra (paradicsomszedés, káposztaszedés).

Voltak örökké emlékezetes történetek is. Az egyik ilyen alsóban történt. Az egyik

A városban maradt diákok közül sokan dolgoztak a két nagy vállalatnál és egyéb városi intézményben, így a város fejlődéséről, szépüléséről is szót váltottunk.

Egy találkozó végén a többség hosszú időnek vélte az öt évet, így időközben több alkalommal találkoztunk. Osztályfőnökünk tiszteletére a 70. születésnapján meglepetés találkozót szerveztünk, ami nagyon jól sikerült. Viszonzásként meghívta a jelenlévőket a balatoni nyaralójába. Az Ő személyisége nagyon jó hatással volt sok osztálytársamra, és rám különösen. Az egykori ballagó kisdíákba felnőtt lett, jött a család, gyerekek és unokák és közeledett az 50 éves városi évforduló, és az 50 éves ballagási évforduló is. Nagyon készültünk, elkezdődött a szervezés, de sajnos jött a vírus és minden csak álom maradt. Szeretünk volna ott lenni a városi ünnepségen és az iskolánkba újra beülni régi helyünkre, vén diák ballagás, osztályfőnöki óra, ölelés,

fiú osztálytársam szerette a madarakat és behozott egy verebet az osztályba megmutatni a többieknek, de az kirepült „véletlenül” a kezéből az óra kezdetekor és nem akart kiszállni a teremből. Egy kis idő múlva miután kirepült, így a feleltetésre nem maradt idő.

Már felsősök voltunk, mikor több osztály részvételével osztálykirándulásra mentünk vonattal Sopronba. Hosszú volt az út, a beleváló fiú osztálytársam kis idő múlva hirtelen meghúzta a vészféket és csikorogva, nyikorogva megállt a szerelvény. A kísérő tanárok kiderítették, hogy hol húzták meg a vészféket és a tettesek szóbeli figyelmeztetésben részesültek.

Ezen a kerek évfordulón üdvözlettel gondolok az egykori 8.b. és 8.c. végzőseire is, akik közül sokan alsóban osztálytársaim voltak. Mindenkinek nagyon jó egészségeit kívánok.

Történetünk története

Historia Domus – Perjés Béla plébános feljegyzései (folyt.)

1952.

JANUÁR 1.

In nomine Domini...! Új nekifeszülés, lendülés ...Új év! Uram! Add, hogy ki ne fogjak, el ne kedvetlenedjek.

JANUÁR 6.

Vízkereszt. A házszentelés a tavalyihoz hasonló.

MÁRCIUS 13-16.

Nagybőjti triduum. Dr. Szabadkai József érdektudományi plébános tartotta. A szokásos szép lelki eredmény. Még mindig inkább fokozódik a hívek érdeklődése.

MÁRCIUS 20-23.

Tökölön tartottam triduumot. Ezalatt a tököli káplán helyettesített, aki szintén triduumozott ezalatt nálam Franciska pusztán.

ÁPRILIS 13.

Husvétvasárnap. Megvolt a teljes nagyszombati körmenet. A vigiliát még a régi szokás szerint tartottuk. A körmenet körül folytak némi tárgyalások, de aztán az illetékesek jobb belátásra jutottak. Nagycsütörtökön este volt a szentmise.

MÁJUS 22.

Ascensio. Munkanap. Ünnepi mise-rend. A könyörgő körmeneteket a Megyéspüspök nem tartotta meg. A szertartást a templomban végeztük el. A búzaszentelő körmenetet megtartottuk.

JÚNIUS 1.

Pünkösdi ünnepe. Hétfő munkanap.

JÚNIUS 12.

Úrnapja. A fő utcán tartottuk a körmenetet, de csak az alsó felén. Első sátor: plébánia, második major, harmadik Dubecz András, negyedik: faluvégi kereszt. A körmenet rendben, fegyelmezetten s szép számú résztvevővel zajlott le.

JÚNIUS 22.

Első szentáldozás napja, A Materben 85 kis elsőáldozó volt. A falubeliek mind járultak első szentáldozáshoz.

JÚLIUS 1.

Rendeletre megörökítettem a battai plébánia épületeit.

AUGUSZTUS 24.

Szentségimádás napja. A szokásos módon, rengeteg sok vendéggel s a szomszédos egyházközségek búcsújárásával ünnepeltük meg egyházközségünk legbensőségesebb napját a Szentségimádást. Ezzel kapcsolatban be kell vallanom, hogy nem nagyon örültem a 48 órás szentségimádás elrendelésének. Csak amikor „technikai” okok akadályoztak, akkor értettem meg, hogy mennyire a jó Isten akarata. Mikor idejöttem, az előírt egy napos szentségimádáson alig találtam óránként 2 hívőt, hogy na! valami mégis csak legyen. S most megtört a jég. Az első 48 órás szentségimádás meghozta a kedvüket és most a legnehezebb órákban is 20-30 szentségimádó van. Hála legyen érte az Istennek. Persze vonzóerőt gyakoroltak az idegen szónokok is, a már hagyományos miséjük és áldásuk, a szomszéd egyházközségek látogatása is – de ezenfelül rájöttek a boldogító „ízére” is az isteni audienciának. Szébb nap minálunk, mint a búcsú napja. A díszítő nehéz munkája sem hiábavaló, bár már szívesebben látnám a szépen kifestett templomunkat a „lepedőzés” helyett. A híveknek tetszik és van is benne valami rendkívüli, amikor a hófehér teremben Jézus tartja audienciáját, mindenesetre szokatlan, bár kissé színpadias. Persze lehetne ezt művésziesebben is csinálni, de bizony ebbe is pénz kellene, ami itt nem túlságosan bőven csörgedez.

SEPTEMBER 23.

Antidemokratikus ténykedés miatt Visey Pirokska, Mária kántort és Margit sekrestyést, volt nővéreket Százhalom-

batta községből ideiglenesen kitiltották és kényszerlakhelyük Bényét (Pest m.) jelölték ki számukra.

OKTÓBER 16.

Megkaptam a hitoktatási megbízást és megkezdtem az órák tartását. A két iskolából (belterületi és Zoltánpusztai) 175 gyermekből 93 gyermek jelentkezését fogadták el hittanra. Kántorom és sekrestyésem nincs. A helyzet eléggé kilátástalan, mert ezek után nem túlságosan iparkodnak Battára jönni kántornak és sekrestyésnek. – Magad uram, ha szolgád nincsen. – Maga harangoz a pap. – Hiába végzek minden ehhez tartozó munkát. A házi teendőket Szegedi Miska látja el – nagyszerűen. A hívek megsiratták a két nővért. Én semmi kommentárt nem fűzök távozásukhoz, a maguk neveltetői munkájukat bizonyára jól dolgozták. Ők nem tehetnek arról, hogy igényeseknek nevelték őket, s nem volt meg az életpasztorátusuk. Nagyon sokat lehetne írni erről a kérdésről. Aki később majd ezeket a sorokat olvasod, gondolj arra, hogy a némaság mögött nagyon sok keserűség húzódik meg, de kifelé a külső körülmények miatt nem nyilatkoztam, nehogy a két veszekedő között a harmadik (!) örüljön. A kérdés megoldódott – fájdalom, hogy így!

DECEMBER 8.

Sok utánajárás után megérkezett a kántor szekrestyés utód. Pálffy Valéria egyházközségi nővér személyében. Néhány helybeli felbuzdult az elért sikereken. Őt is szerette volna kiirtani a faluból, de sikertelenül.

DECEMBER 31.

Megtartottuk a szokásos adventi triduumot is. P. Béla székesfehérvári felsővárosi plébános tartotta. A szilveszteri beszámolóban sajnos némi visszaélésről kellett beszámolnom a híveknek

Százhalom

2020. OKTÓBER

28 HÉTFŐ	Vencel, Salamon	5 HÉTFŐ	Aurél, Placid, Attila	12 HÉTFŐ	Miksa, Rezső, Edvin	19 HÉTFŐ	Nándor, János, Pál, Jónás	26 HÉTFŐ	Dömötör, Armand, Örs
29 KEDD	Mihály, Gábor, Rafael Mirabella	6 KEDD	Brúnó, Renáta, Renátó	13 KEDD	Kálmán, Ede, Eduárd	20 KEDD	Vendel, Iren, Kleopátra	27 KEDD	Szabina, Antonieta
30 SZERDA	Jeromos, Honória, Hunor	7 SZERDA	Amália, Bekény	14 SZERDA	Helén, Kaldixtus	21 SZERDA	Orsolya, Zsolt	28 SZERDA	Simon, Szimonetta, Szimóna, Júdás, Tádé
1 CSÜTÖRTÖK	Malvin, Teréz	8 CSÜTÖRTÖK	Koppány, Benedikta	15 CSÜTÖRTÖK	Teréz, Aranka	22 CSÜTÖRTÖK	Előd, Szalóme, Kordélia	29 CSÜTÖRTÖK	Nárcisz, Melinda, Ózike
2 PÉNTEK	Petra, Örs	9 PÉNTEK	Dénes, János	16 PÉNTEK	Gál, Margit, Hedvig	23 PÉNTEK	Nemzeti ünnep Gyöngyvér, János	30 PÉNTEK	Alfonz, Zenóbia
3 SZOMBAT	Helga, Évald	10 SZOMBAT	Gedeon, Ferenc, Bendegúz	17 SZOMBAT	Hedvig, Ignác, Rudolf	24 SZOMBAT	Salamon, Antal	31 SZOMBAT	Farkas, Rodrigó, Wolfgang
4 VASÁRNAP	Ferenc, Hajnalka	11 VASÁRNAP	Brigitta, Placida, Etel, Gitta	18 VASÁRNAP	Lukács, Jusztusz	25 VASÁRNAP	Blanka, Bianka, Mór	1 VASÁRNAP	Minden- szentek Marianna

